Venäjän sotataloudesta ja sen kestokyvystä

Nyky-Venäjä ei ole olemassaolostaan taisteleva sotatalous. Toisen maailmansodan alkaessa puolustusmenojen osuus Neuvostoliitossa oli karkeasti arvioiden lähes 20 prosenttia maan bruttokansantuotteesta (BKT:sta), ja sodan sytyttyä osuus nousi reilusti yli 50 prosenttiin (lähde). Virallisten puolustusmenojen osuus Venäjällä on tänä vuonna 7-8 prosenttia (lähde; lähde). Toisaalta jos kaikki salatut ja epäsuorat kuluerät otettaisiin huomioon, puolustusmenojen osuus Venäjän BKT:sta olisi edellä mainittua suurempi (lähde). Venäjän tämänhetkisen sotatalouden koko kooksi on esitetty 10-12 prosenttia maan BKT:sta (lähde).

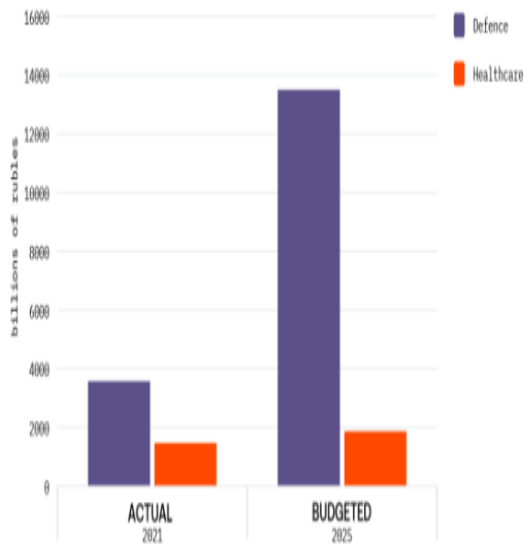
Venäjän puolustusmenot ovat kasvaneet huomattavasti vuosina 2010-2023, ja puolustusbudjetti on myös vuoden 2023 jälkeen jatkanut kasvuaan, kuten Taulukko 1 ja Kuvio 1 antavat ymmärtää. Puolustusmenoihin kuluu tänä vuonna lähes kolmannes Venäjän federaation budjetista. Puolustusmenot yhdessä muiden turvallisuusmenojen kanssa kattavat Economist Intelligence Unitin mukaan jo noin 40 prosenttia Venäjän tämän vuoden budjetista. Vaikka sotimalla Venäjä tuhoaa maansa tulevan kehityksen, maan johto on valmis jättimäisiin uhrauksiin, sillä häviö sodassa voisi merkitä Venäjän nykyjohdolle sen syrjäyttämistä.

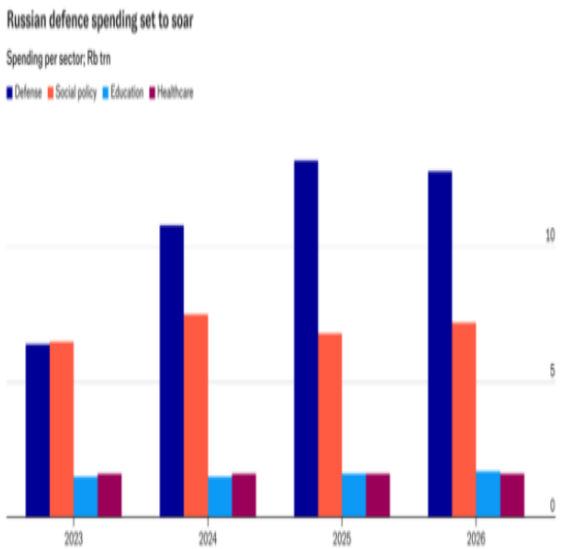
Taulukko 1. Venäjän puolustusmenot kansainvälisessä vertailussa

	Venäjä	Euroopan Nato-maat	EU27	USA	Kiina
Puolustusmenot 2023 (mrd USD) Puolustusmenot 2024 (ostovoimapariteetti, mrd USD)	**126** 462	**360**	**287**	**880**	**309**
Puolustusmenojen kasvu 2010-2023 (%)	**421**	**30**	**38**	**-11**	**193**
Puolustusmenojen osuus BKT:sta 2023 (%)	**5,9**	**1,9**	**1,8**	**3,4**	**1,7**
Puolustusmenojen osuus BKT:sta 2010 (%)	**3,6**	**1,4**	**1,3**	**4,9**	**1,7**

Lähde: Stockholm Institute of Peace Research Institute, SIPRI (lähde; lähde).

Kuvio 1. Venäjän puolustusmenojen kasvu

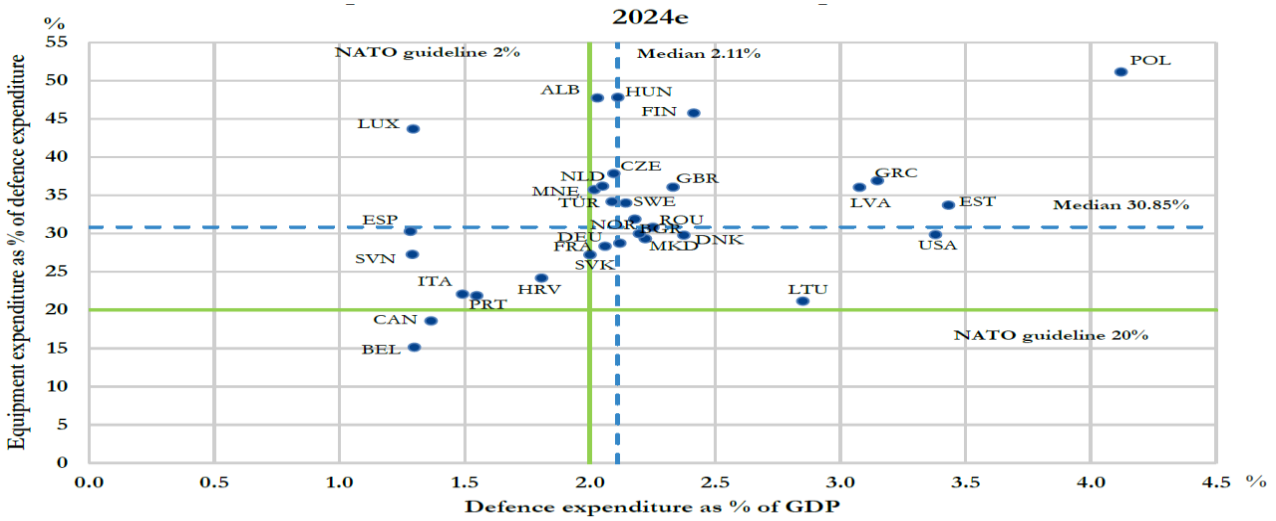
Lähteet: Estonian Foreign Intelligence Service (lähde); Economist Intelligence Unit, EIU (lähde).

Kari Liuhto, tiedustelututkimuksen professori, Maanpuolustuskorkeakoulu ja Turun yliopisto, Turussa 18.3.2025.

Venäjä kykenee generoimaan rahaa vielä vuosikausia kestävään sotaan (lähde), sillä Venäjän resilienssi perustuu olemassa oleviin varantoihin, korkeina pysyneisiin vientituloihin, rangaistusten pelkoon, apatiaan ja suurvaltanostalgiaan. Venäläiset eivät todennäköisesti lähde suurina joukkoina protestoimaan kaduille niin kauan, kun peruselintarvikkeita löytyy kaupoista, sodan vastustamisesta langetettavat rangaistukset ovat ankarat ja avainsilovikit pysyvät sodan kannalla. On huomattavasti todennäköisempää, että näemme lännessä sodan lopettamista vaativia suurmielenosoituksia kuin Venäjällä. Silovikien ohella myös monet oligarkit ovat hyötyneet sodasta taloudellisesti, ja siksi he tukevat sotaa (lähde). Vaikka mielipidetiedusteluihin Venäjällä ei voi varauksetta luottaa, ne antavat viitteitä siitä, että presidentti Vladimir Putinin kannatus on historiallisen korkea (lähde). Eli myös merkittävä osa Venäjän kansasta näyttää elävän imperiuminostalgian huumassa (lähde; lähde), jota Kremlin kontrolloima sähköinen media luo ja ylläpitää propagandallaan (lähde).

Venäjän dollareissa mitatut puolustusmenot ovat vaatimattomat verrattuna Euroopan vastaaviin. Tilastot luovat kuitenkin harhan, sillä ruplan dollarikurssi on laskenut 2/3 helmikuusta 2014 alkaen, Venäjän aseteollisuus toimii pääosin ruplilla ja pystyy hankkimaan raaka-aineensa länttä edullisemmin (lähde). Jos Venäjän puolustusmenot lasketaan ostovoimapariteetilla eli mitä rahalla oikeasti saa, Venäjän puolustusmenot olivat IISS:n mukaan viime vuonna suuremmat kuin Euroopan puolustusmenot yhteensä (lähde; lähde). Euroopan asemaa suhteessa Venäjään heikentää lisäksi se, että useassa Euroopan maassa merkittävä osa puolustusbudjetista kuluu puolustusvoimien henkilöstön palkkoihin – ei materiaalihankintoihin (Kuvio 2). Henkilöstömenojen osuus on monissa EU-maissa huomattava siitä huolimatta, että niiden asevoimien henkilöstömäärä on laskenut reilusta kolmesta miljoonasta alle kahteen miljoonaan vuosien 1985 ja 2020 välillä (lähde).

Kuvio 2. Laitehankintojen osuus puolustusbudjetista ja puolustusbudjetin osuus BKT:sta v. 2024

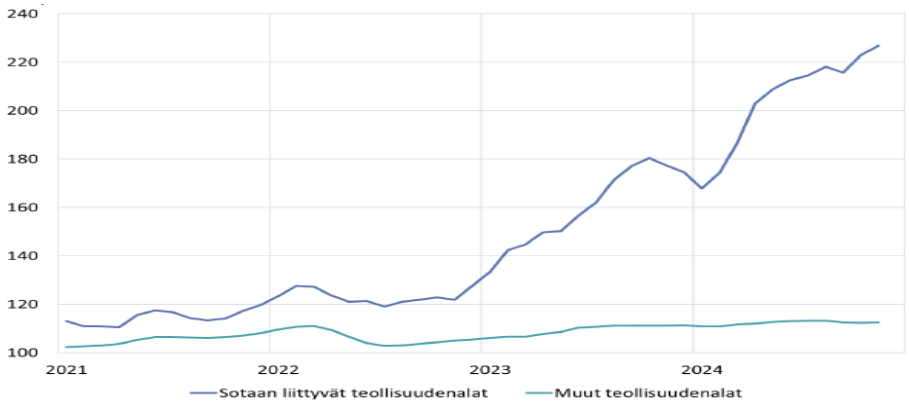
Lähde: Nato (lähde).

Nato-maiden toinen heikkous on se, että eri Nato-maiden puolustusmateriaali ei ole täysin toisiinsa yhteensopivaa. Kolmanneksi Venäjän aseteollisuus tuottaa materiaalia kolmessa työvuorossa (lähde), kun useassa Euroopan maassa ollaan asetuotannon laajentamisen osalta vielä lähtökuopissa. Sotateollisen tuotannon tarvittavaan laajentamiseen kuluu Euroopassa useita vuosia (lähde). Vertailun vuoksi todettakoon, että tänä vuonna Venäjä tuottaa lehtitietojen mukaan 30 prosenttia enemmän tykistöammuksia kuin kaikki EU-maat yhteensä (lähde). Neljänneksi Euroopan ydinasepelote suhteessa Venäjään ei ole riittävä ilman Yhdysvaltoja (lähde; lähde). Viidenneksi maanpuolustustahto läntisessä Euroopassa on huolestuttavan alhaalla (lähde; lähde), ja

sotilaallinen heikkous yhdistettynä väestön alhaiseen maanpuolustustahtoon voi houkutella Venäjää laajentamaan sotaa tulevaisuudessa ja jopa testaamaan Naton 5. artiklaa (lähde; lähde).

Venäjän sotaan liittyvien teollisuudenalojen tuotanto on kasvanut merkittävästi (Kuvio 3). Venäjän ensimmäisen varapääministeri Denis Manturovin mukaan maan aseteollisuuteen on palkattu liki 700 000 uutta työntekijää kahden viime vuoden aikana (lähde). Koska Venäjän pitää onnistua paikkaamaan Ukrainan rintaman massiiviset kalustomenetyksensä ja sotatuotantoon liittyvä teollisuus sekä tuontia korvaava teollisuus ovat Venäjän nykyisen talouskasvun moottorit (lähde), on vaikea kuvitella, että maan johto alkaisi rajoittaa sotateollista tuotantoa, vaikka rauha saataisi aikaan Ukrainan ja Venäjän välille (lähde).

Kuvio 3. Sotaan liittyvien teollisuudenalojen ja kaikkien muiden alojen tuotanto, 2019 = 100

* Sotaan liittyvät teollisuudenalat: metallituotteiden valmistus (sis. aseet ja ammukset), tietokoneiden, elektronisten ja optisten laitteiden valmistus ja muiden kuljetusvälineiden valmistus (sis. taisteluajoneuvot).

Lähde: Suomen Pankki, BOFIT (lähde).

Yrittäessämme ennakoida Venäjän sotatalouden tulevaa kehitystä on syytä pohtia Venäjän strategisia tavoitteita, joita ovat muun muassa Ukrainan pakottaminen Venäjän etupiiriin tai jopa Ukrainan kansallisen olemassaolon lakkauttaminen (lähde; lähde). Toiseksi Ukraina on Venäjälle vain välitavoite, sillä Venäjän perimmäinen pyrkimys on muuttaa Euroopan turvallisuus-arkkitehtuuria haluamaansa suuntaan (lähde; lähde). Tässä yhteydessä ei tule unohtaa Venäjän ulkoministeriön sopimusluonnosta joulukuulta 2021, jossa se vaati Naton itälaajenemisen lopettamista, USA:n joukkojen poistamista Itä-Euroopasta ja amerikkalaisten ydinohjusten vetämistä pois Euroopasta (lähde; lähde). Kyseisillä ehdotuksilla Venäjä ei pyri niinkään lisäämään omaa turvallisuuttaan, vaan pikemmin se yrittää heikentää Euroopan itäosien, mukaan lukien Suomen, puolustuskykyä.

Koska ei ole todennäköistä, että Yhdysvallat suostuu Venäjän vuoden 2021 ehdotukseen, pidän erittäin todennäköisenä, että Venäjä tulee jatkamaan armeijansa ja sotateollisuutensa vahvistamista. Venäjän armeijan ja sotateollisuuden vahvistuminen nopeutuu, jos Venäjän pakotteita aletaan purkaa ja maan lännessä jäädytettyjä varoja aletaan vapauttaa (lähde). Venäläisnuorison sotilaallisen koulutuksen – erityisesti Junarmija-liikkeen – systemaattinen kehittäminen voi puolestaan merkitä sitä, että Venäjä varautuu jo nyt tulevaisuudessa käytävään suurempaan sotaan (lähde; lähde).

Tiivistetysti Venäjän strategisena päämääränä on mitä ilmeisemmin heikentää Euroopan puolustuskykyä ja vahvistaa omia asevoimiaan. Mikäli Venäjä onnistuu edellä mainitussa päämäärässään, olemme askeleen lähempänä sodan eskaloitumista suursodaksi.

Kari Liuhto, tiedustelututkimuksen professori, Maanpuolustuskorkeakoulu ja Turun yliopisto, Turussa 18.3.2025.